

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
Національна спілка краєзнавців України
(Переяславський міський осередок)

ОСОБИСТІТЬ У ЛОКАЛЬНОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРІ: ПЕРЕЯСЛАВЩИНА

Матеріали круглого столу
«КРАЄЗНАВСТВО ПЕРЕЯСЛАВЩИНИ:
ДОСЛІДЖЕННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПОСТАТІ»
15 жовтня 2020 р., м. Переяслав

Переяслав – Кам'янець-Подільський
2020

УДК 94:908(477.41-21)(092)(082)

О 75

Особистість у локальному історичному просторі: Переяславщина: матеріали круг. ст. «Краєзнавство Переяславщини: дослідження, проблеми, постаті», м. Переяслав, 15 жовт. 2020 р. / упоряд.: О. А. Горбовий, Т. Ю. Нагайко. Переяслав – Кам’янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2020. 124 с. (Серія «Краєзнавча бібліотека Переяславщини» ; вип. 16).

Редакційна колегія:

Вовкодав С. М., к.і.н. Горбовий О. А., к.і.н., проф. Колибенко О. В., к.і.н., доц. Лукашевич О. М., Нагайко К. М., к.і.н. Нагайко Т. Ю.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»
(протокол № 3 від 25 вересня 2020 р.)*

До збірки включено матеріали доповідей круглого столу «Краєзнавство Переяславщини: дослідження, проблеми, постаті», що відбувся 15 жовтня 2020 р. у межах програми ІХ Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання» та виконання науково-дослідної роботи «Історія Переяславщини: антропо-аксеологічні виміри» (державний реєстраційний номер: 0119U103364).

ISBN 978-617-7887-59-0

© Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», 2020.

© Автори публікацій, 2020.

Владислав Безпалько,
Іван Кузьмінський
(м. Київ)

ЖИТТЄПИС ДМИТРА ІГНАТОВИЧА ФІЯЛКОВСЬКОГО, ПЕРЕПISУВАЧА ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО СПISКУ «МУЗИЧНОЇ ГРАМАТИКИ»

Під час дослідження донині невідомого списку «Граматики» Миколая Дилецького з фондів Національного музею історії України було з'ясовано особу копіїста – Дмитра Ігнатовича Фіялковського. Рукопис було переписано в 1734 р. у Переяславському Воскресенському катедральному монастирі, про що міститься відповідний запис на титульному аркуші¹. Обставини життя та професійної діяльності переписувача трактату можуть допомогти не лише в питанні з'ясування історії створення та використання писемної пам'ятки, а й для реконструкції системи функціонування церковно-співочої практики Гетьманщини.

Пошуки відомостей про Дмитра Фіялковського в архівних фондах Переяславської єпархії не дали жодного позитивного результату. Однак, завдяки повному збігу прізвища, імені, по-батькові, а також допустимого часового проміжку, особу копіїста було виявлено та ідентифіковано в описах фонду Чернігівської духовної консисторії. Зокрема, у справі про суперечку священників за прибутки церкви Іоана Предтечі міста Стародуб між Дмитром Ігнатовичем Фіялковським та Федором Матвійовичем Киселевським. А завдяки опрацюванню самої справи збігся ще й професійний рід занять переписувача.

Фіялковський, обґрунтовуючи неправомірність присвоєння усіх прибутків з боку другого священника, вказував наступну причину, через яку тривалий час не перебував на парафії: *«когда в прошлых 1761м и 1762м годѣхъ за силу указовъ ясне в Бгу преосвященства вашего и з духовной консистории ко мнѣ присланныхъ находилсѣ я в поездкѣ по протопопѣям Стародубовской и Погарской в выборѣ и в отвозкѣ в домъ ясне в Бгу преосвященства вашего искусних певчихъ и в оной поездкѣ по моему убожеству до немалого числа и своего капитала на покупку для той поездки лошадей и на*

¹ Національний музей історії України. Фонди. Р-204.

протчие потребности истеряль»². З викладеного стає зрозумілим, що він займався рекрутуванням здібних співаків у двох протопопіях, очевидно, за наказом щойно призначеного Чернігівського єпископа Кирила Ляшевецького.

Окрім цього, віднайдені документи висвітлюють родинне та повсякденне життя священика Фіялковського. Своє свячення та місце у церковному штаті він отримав, одружившись на доньці місцевого пароха Семена Іскуса. Примітно, що тесть копіїста в молоді роки був професійним церковним півчим: «в музицѣ архиерейской и государственной». Цей факт разом із попередніми підводить нас до думки, що Фіялковський також міг бути єпископським співаком, і не лише у Чернігові, а й у Переяславі.

Зі справи стає відомо, що Фіялковський тримав лише половину парафії, у зв'язку із чим і виник системний конфлікт за її прибутки та майно. Зрештою, Дмитру Ігнатовичу вдалося виграти процес і не лише повернути більшість недоотриманих коштів, але й змусити свого опонента Киселевського залишити Стародуб, а згодом останньому навіть певний час заборонялося проводити священослужіння. Ця справа розглядалася у церковному суді кілька років, протягом яких обидві сторони надавали відповідні покази. Їхні свідчення рясніють фактами про повсякденне життя кліру, надають цінну інформацію про громаду, зокрема, про існування братства при церкві Іоана Предтечі. Фіялковський постає достатньо впливовою фігурою, адже мав прямий доступ до архиерейського двору. Найпевніше, таке становище було здобуте завдяки його професійній діяльності на церковно-співочій ниві.

Збережені сповідні розписи церкви Іоана Предтечі міста Стародуб надали нам детальнішу інформацію про особу Фіялковського та його сім'ю. За розписом 1759 р., *«попъ Димитрій Ігнатієвъ синъ Фіялковскій»* мав віку 40 років, а його дружині Тетяні Семенівні виповнилося лише 21 рік³. У сповідному розписі 1763 р. зазначено, що Фіялковському було 44 роки, а також, що у нього був трьохлітній син Іван⁴. Отже, згідно сповідних розписів копіїст «Граматики» народився у 1719 р., і, відповідно, рукопис було ним переписано у віці 15 років. Ця інформація також вказує на те, що у

² Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО). Ф. 679. Оп. 1. Спр. 864. Арк. 2.

³ ДАЧО. Ф. 679. Оп. 1. Спр. 385. Арк. 155.

⁴ ДАЧО. Ф. 679. Оп. 1. Спр. 386. Арк. 58.

період роботи над рукописом, Фіялковський міг бути єпископським півчим, адже лише у підлітковому та дитячому віці набиралися співаки у вокальні (хорові) партії дисканта та альтя.

Невідомою залишається доля досліджуваної постаті після залишення парафії у Стародубі, адже за сповідними розписами 1772 та 1777 років, значиться інший священик – Дем'ян Іванович Клищенко⁵. Відсутність відомостей про Фіялковського можуть свідчити як про його переїзд, так і про смерть.

Наразі відкритими залишаються питання походження Дмитра Фіялковського, адже ані про його батьків, ані про соціальний стан не вдалося віднайти жодних свідчень. Проте в цьому питанні наявні якісні зрушення. Зокрема, особи із цим прізвиськом зафіксовані в числі студентів Києво-Могилянської Академії, а також відомості про цілу родину Фіялковських, яка займала священницькі та церковнослужительські місця в церкві Різдва Богородиці в селі Обмачів (Конотопська протопопія Київської митрополії, Батурина сотня Ніжинського полку)⁶. Таким чином, не виключено, що з часом будуть віднайдені додаткові сторінки з життєпису Дмитра Ігнатовича Фіялковського.

Не можемо не зазначити, що стародубська церква Іоана Предтечі, у якій служив священик Фіялковський, також має відношення до музики, адже єдиний відомий дослідникам документ про функціонування музичного цеху в Стародубі стосується саме цього храму. Мова про гетьманський універсал за підписом Івана Мазепи від 22 лютого 1705 р. Ініціатором створення корпорації був ктитор церкви, який через писаря місцевого магістрату Григорія Двиновського просив долучити до церкви різного роду музикантів, аби подолати її убогий матеріальний стан: *«иужь доносиль намъ п. Григорій Двиновскій, писар майстрату тамошнего стародубовского, а ктитор церкви святого Іоанна Предтечи Рождества Стародубовской же предмъской о неменших тоей церкви в потребах і скудостях и просиль абысмо отце музицкій, то есть скрипников и цимбалист и дудников прилучили до оной*

⁵ ДАЧО. Ф. 679. Оп. 1. Спр. 392. Арк. 30; Спр. 394. Арк. 10.

⁶ Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии / со введ. и примеч. Н. И. Петрова. Киев: Типография И. И. Чоколова, 1904. Отд. 2 (1721-1795), Т. 1 (1721-1750), Ч. 2. Приложения. С. 12, 13, 186, 217, 247; ДАЧО. Ф. 679. Оп. 5. Спр. 18. Арк. 62-62 зв., 64.

на допомогателство»⁷. У контексті функціонування професійних об'єднань музикантів Гетьманщини поняття «цех» та «братство» були взаємозамінними. За часів Фіялковського братство при церкві Іоана Предтечі реально існувало та налічувало щонайменше 9 членів. Між отриманням Дмитром Ігнатовичем священницького місця та цим універсалом проглядається певна закономірність, коли людина, професійно пов'язана зі співочою справою, призначається до церкви, при якій функціонує музичний цех.

---

⁷ Універсали Івана Мазепи. 1687-1709 / Упорядник: Іван Бутич. Київ, 2002. С. 452.